

Tyran, Katharina

(Universität Wien, Institut für Slawistik, Wien, Österreich)

JEZIČNA POLITIKA GRADIŠĆANSKIH HRVATA NAKON 1921.
– NOVE GRANICE, NOVI PUTOVI

Abstract:

This article discusses different approaches in language policy among Burgenland Croats after the border drawing processes following World War One. Albeit later than in other European contexts, the intertwined development of cultural romanticism, political nationalism and academic linguistics led to internal discussions within the Croat community in former Western Hungary concerning both standard language and identification. Such debates on language policies and linguistic attitudes continued to be considerably present during the interwar period and strongly negotiated in the weekly newspaper.

Keywords: Burgenland Croats, language policy, interwar period, media discourse, border drawing

Uvod

Završetkom Prvog svjetskog rata širom svijeta mijenjale su se granice, sustavi i koncepti. Raspala su se multietnička carstva u srednjoj, jugoistočnoj i istočnoj Europi te je prevladavao imperativ nacionalne konsolidacije i ideologija standardnog jezika (vidi na primjer Gal 2006) kao jedne od glavnih poveznica naroda. K tome je 1918. godine karta svijeta prekrojena, najčešće pozivajući se na nacionalne pripadnosti, pogotovu u europskom kontekstu. Tadašnji predsjednik SAD-a Woodrow Wilson proglasio je pravo naroda na samoodređenje kao osnovu za mirovne pregovore i ugovore, a time i povlačenje granica nakon 1918. godine. Prema Weitzovoj argumentaciji, kraj Prvog svjetskog rata donio je promjenu „(...) od bečkog sustava do pariškog sustava. U središtu Beča bio je dinastički legitimitet i državni suverenitet unutar jasno definiranih granica. Pariz se usredotočio na stanovništvo i ideal državnog suvereniteta ukorijenjena u nacionalnoj homogenosti.” (Weitz, 2008, str. 1314, prevod od autorice)

Područje Habsburške Monarhije se tako namjeravalo podijeliti i prema nacionalnim kategorijama. Podjela nekadašnjeg multietničkog carstva, međutim, bila je težak zadatak, ne samo zbog tajnih saveza i ugovora koji su već bili sklopljeni tijekom rata nego i zbog spleta jezika i etničkih skupina. (Henig, 1984., str. 22; MacMillan, 2001.,

str. 6) Novonastale granice, proizašle iz Pariških ugovora, nisu samo mijenjale teritorijalnu sliku Europe, već su otvorile pitanje nacionalnih i etničkih manjina.

Jedna od etničkih i jezičnih grupa, odnosno manjina, koja je bila znatno pogođena procesima povlačenja granica nakon Prvog svjetskog rata i raspadom Habsburške Monarhije bili su Hrvati i Hrvatice u bivšoj Zapadnoj Ugarskoj. Kada je riječ o političkoj lojalnosti, jezičnoj pripadnosti i nacionalnoj privrženosti, javljala su se kod ljudi ovog kraja, a tako i kod Hrvata, različita, nerijetko suprotstavljena mišljenja o tome kako se pozicionirati u razdoblju promjena, osobito jer je Austrija, pozivajući se na većinsko stanovništvo koje govori njemački jezik, zahtijevala rješenje problema. Nakon dugotrajnih sukoba oko točnih granica na kraju je nastala nova austrijska savezna pokrajina Gradišće (Ernst, 1987, str. 187ff.; MacMillan, 2001, str. 246; Rásky, 2008; Schlag, 2001; Murber 2021).

Zapadna Ugarska bila je i još uvijek jest jedna od mnogih europskih višejezičnih i multietničkih regija. Od 16. stoljeća naseljena je i stanovništvom s hrvatskoga govornog područja, koje se zbog gospodarskih i političkih razloga iseljavalo iz današnje Hrvatske i sjeverozapadne Bosne (Breu 1970). U nekoliko sela sačuvao se lokalni hrvatski govor kroz stoljeća. Povlačenje granica nakon Prvog svjetskog rata bilo je u mnogim aspektima odlučujuća prekretnica za hrvatsko stanovništvo jer je time potpalo pod različite države. Tijekom graničnih sporova između Austrije i Mađarske nakon 1918. i podjele nekadašnjeg zajedničkog prostora, stanovništvo koje je govorilo hrvatski, posebice njegove elite, raspravljalo je o pripadnosti i lojalnosti jer se nisu jasno uklapali ni u jednu kategoriju nacionalnih identiteta. Politički su pretežno bili promađarski orijentirani, držali su čvrsto do katoličke vjere i svog lokalnog hrvatskog jezika, ali se nisu jasno priklanjali nacionalnim konceptima u Hrvatskoj. Razlozi se mogu tražiti u vrlo specifičnoj društvenoj strukturi, nedostatku svjetovnih intelektualaca i građanstva kao artikulatora nacionalnih koncepata, ali i u tek rudimentarnoj povezanosti s hrvatskim teritorijem i izostatku sudjelovanju u njihovu nacionalnom pokretu (Tyran, 2015, str. 12ff., 38; Baumgartner, 1991). Ove strukture bile su odlučujuće i u iskazivanju lojalnosti i pripadnosti tijekom graničnih sporova između Austrije i Mađarske, a osobito je hrvatsko svećenstvo zastupalo promađarske stavove jer su crkvene i konfesionalne škole uživale relativnu neovisnost u Ugarskom Kraljevstvu, što je, dakako, bilo presudno za održanje jezika. Stoga su se klerikalni krugovi nadali da će takvim pristupom sačuvati konfesionalnu školu i osigurati opstanak lokalnog jezika i kulture. S druge strane, oni koji su zagovarali integraciju u austrijsku državu, svoju su argumentaciju uglavnom temeljili na ekonomskim razlozima (Benčić, 1985, str. 238; Schlag, 2001, str. 63ff).

Nakon Prvog svjetskog rata najveći dio stanovništva koji je govorio hrvatski jezik u Zapadnoj Ugarskoj postao je dijelom Austrije, gdje su onda i dobili status manjine sa zakonskim manjinskim pravima utvrđenima Državnim ugovorom iz 1919. godine. Nakon što je njemački proglašen službenim jezikom u listopadu 1919., Državnim je ugovorom utvrđeno da se uporaba manjinskog jezika ne smije ograničavati, da Austrijanci koji ne govore njemački jezik trebaju dobiti pomoć pri korištenju materinskog jezika na sudu i, što je važno, trebalo je osigurati školovanje

na tom jeziku ako znatan dio stanovništva govori hrvatski. Konačna definicija o tome koji postotak čini „znatan dio”, međutim, ostala je sporno pitanje (Reiter, 2003, str. 28-42). Hrvati u bivšoj Zapadnoj Ugarskoj morali su se dakle suočiti s činjenicom da su mala jezična skupina u novim nacionalnim državama, da su odvojeni granicama te suočeni s prilično izmijenjenim okolnostima da koriste i održavaju svoj jezik, ovisno o tome s koje strane granice žive.

Rasprave o jezičnoj politici u gradišćansko-hrvatskoj zajednici

Prve tragove hrvatske pisane i književne riječi u bivšoj Zapadnoj Ugarskoj nalazimo u liturgijskim dokumentima iz druge polovice 16. stoljeća, a potpuno oblikovana književna tradicija – također uglavnom liturgijske naravi – nastaje sredinom 18. stoljeća. Većina tekstova napisana je lokalnom varijantom čakavsko-ikavsko-ekavskog pod znatnim utjecajem mađarskog pravopisa. Potkraj 18. stoljeća može se govoriti o samostalnom jezičnom i književnom razvoju unutar hrvatske zajednice Zapadne Ugarske (Benčić 1995; Benčić 1998), a time i o nastanku specifičnog jezičnog oblika, ne samo na razini govornog nego i pisanog jezika.

Isprepleteni razvoj kulturnog romantizma, političkog nacionalizma i akademske lingvistike kao paneuropskog pokreta tijekom prve polovice 19. stoljeća rađa i koncept standardnog jezika, što je također otvorilo rasprave unutar hrvatske zajednice u Zapadnoj Ugarskoj o standardnom jeziku i identifikaciji. Jedan dio društvene elite, koju su u to vrijeme ponajprije činili učitelji i svećenici – a koji su često mogli biti jedno i drugo – priklonila se Ilirskom pokretu, koji je nastojao stvoriti zajednički južnoslavenski identitet i putem kodifikacije jezika. Ta ideja među Hrvatima u Zapadnoj Ugarskoj pokazala se tek djelomično plodonosnom jer zagovornici pokreta nisu imali širu potporu. Primjerice, prihvaćena je gajica, odnosno dijakritički znakovi za slavenske suglasnike, koja je zamijenila mađarsku i njemačku ortografiju (Benčić, 1998, str. 270). Premda je dakle štokavsko-(i)jekavski jezični oblik prevladao kao standardni jezik većine Hrvata unutar Habsburške Monarhije – kao rezultat južnoslavenske ideje – gradišćanski Hrvati nastavili su pisati svojim varijantama hrvatskog jezika, osobito čakavštinom, koja je zbog stalnih jezičnih dodira bila pod utjecajem njemačkog i mađarskog jezika. Zanimljivo je spomenuti da su i nakon 1867., otkad proces mađarizacije dominira kulturnom politikom u Kraljevini Ugarskoj, postojale autonomne konfesionalne škole na hrvatskom jeziku, što je omogućilo gradišćanskim Hrvatima uporabu svog jezika i pomoglo očuvanju ne samo njihove kulturne i jezične baštine nego i identiteta tijekom cijelog 20. stoljeća. Tek 1907. jača mađarizacija u školstvu (Kinda-Berlakovich, 2005, str. 67-68).

Rasprave među gradišćanskim Hrvatima o tipu standardnog jezika postale su važna tema, no nije provedena sveobuhvatna standardizacija, odnosno kodifikacija (Tyran 2015, str. 84ff). Jedan od glavnih sudionika u raspravi o jezičnoj politici i kodifikaciji bio je Mate Meršić Miloradić, koji je često pisao o toj temi, a iz njegova djelovanja možemo iščitati sukob dvaju različitih stavova. Naime, s jedne je strane jasno zagovarao preuzimanje štokavskog standardiziranog jezika i orijentaciju prema

Zagrebu u jezičnom pitanju, a s druge strane veličao je gradišćanskohrvatski jezik kao sveobuhvatni idiom koji treba ponosno čuvati (Tyran, 2015, 87ff.). Meršić Miloradić tako smatra da je konvergencija između jezika zapadnougarskih Hrvata, tj. gradišćanskih Hrvata, i jezika ‚južnih Slavena‘, točnije štokavskoga, prijeko potrebna. Godine 1919. objavio je *Slovníku hervatskoga jezika*, gramatiku za praktičnu upotrebu, snažno se oslanjajući na *Hrvatsku ili srpsku gramatiku za srednje škole* Tome Maretića (Benčić, 2017, str. 175f.), u kojoj navodi da ju je sastavio kao prvi korak prema zajedničkom južnoslavenskom jezičnom rješenju (Benčić, 2017, str. 181). Iste je godine u listu *Naše novine* objavio pjesmu „Republika“ u kojoj izričito kaže: „A ča našu rič naliže, ta je nek za ljude niže (...)“ (cit. po Benčić, 2017., str. 182). Meršić Miloradić smatrao je da lokalni govori ne mogu postati književnim jezikom, pa stoga ni standardnim jezikom. Zbog toga bi se Hrvati u bivšoj Zapadnoj Ugarskoj u jezičnim pitanjima trebali ugledati na Zagreb. No, mnogi intelektualci nisu se slagali s njime, a i sam Mate Meršić Miloradić nije potpuno zagovarao mogućnost implementacije štokavskog među gradišćanskim Hrvatima; hvali, naime, lokalni jezik kao „mudrosti pun ormar“ koji treba čuvati (Benčić, 2017, str. 183).

Rasprave o konceptu i smjerovima jezične politike i jezičnog planiranja te drugim lingvističkim temama bile su prisutne i u međuratnom razdoblju. Osim promjene granica i novog službenog jezika za većinu Hrvata, razdoblje međuraća značajno je i po tome što su nekadašnja kulturna središta Sopron i Győr postali dijelom mađarske države. Zbog toga se na primjer školski udžbenici za hrvatsku zajednicu s austrijske strane granice više nisu mogli rabiti, pa ih se moralo revidirati i zatim objaviti (Kinda-Berlakovich, 2005, str. 111). U međuratnom je razdoblju zbog novonastalih političkih i društvenih okolnosti glavni cilj gradišćanskih Hrvata bio osnivanje kulturnih i političkih udruga, društava i medija te provedba dvojezične nastave. Ivan Dobrović, jedan od glavnih jezičnih i kulturnih djelatnika toga doba, slikovito opisuje izazove onoga vremena i ukazuje na raniji promađarski stav, kad se sjeti: „(...) da ne ćemo moć ostati i nadalje u krilu Ugarske, u koj smo četirasti ljet uzdržali svoju katoličansku vjeru i svoj materinski jezik, i s kom su nas vezale mnoge žice staroga prijateljstva.“ (Dobrović, 1966, str. 45.)

Jedan od najvažnijih foruma gdje se raspravljalo o jezičnim pitanjima svakako je bio lokalni tjednik *Hrvatske novine*, koji se nadovezao na ranije *Naše novine*. One su imale sjedište u Juri a prestale izlaziti u ožujku 1922., a prvi broj *Hrvatskih novina* onda izlazi 23. prosinca 1922. u Beču. Tijekom godina neki su intelektualci na stranicama tjednika objavljivali poučne serije članaka, a rasprave o standardizaciji jezika započele su već u drugom broju člankom u kojem se zahtijeva zajednički pravopis, odnosno pravopisna norma u pisanju gradišćanskohrvatskih govora, jer, kako autor kaže: „(...) je četirestov let dugo vsaki onakov pravopis hasnoval, kakovoga je znal.“ (Dobrovich, 1923, str. 2) Nepostojanje kodificiranog, odnosno standardnog jezika proglašen je jednim od ključnih problema, a na stranicama novina ističe se i nedostatak snažnije povezanosti hrvatskog stanovništva toga područja, upravo zbog nedostatka skupne jezične norme. Neposredno nakon toga rodila se ideja o osnivanju akademije za kodifikaciju jezika gradišćanskih Hrvata (Dobrovich, 1923, str. 2). Kritični odgovori

su argumentirali da jezična kompetencija među gradišćanskim Hrvatima nije bila dovoljna da bi sami uspješno proveli standardizaciju, pa su predložili da je riješenje „učiti hrvatski od Hrvata” (Tomšich, 1923, str. 1), orijentacija prema Zagrebu i jezik „spreman za upotrebu”, što znači (srpsko)hrvatski: „Zato se mi moramo na gotov hrvatski jezik, toje na dolji hrvatski jezik podpirat (...)” (Mersich, 1923, str. 2). Štokavski kodificirani jezik u raspravama se nazivalo „južni jezik”, „južni književni jezik” pa ponekad i „jugoslavenski jezik”. No, ubrzo nakon toga u jednom se tekstu u novinama navodi mišljenje da je orijentacija prema „jugoslavenskoj” gramatici i pravopisu pogrešan put i da treba zadržati domaći, hrvatski jezik (Manz, 1923, str. 1).

Rasprave o jezičnoj kodifikaciji bile su usko povezane s novom političkom realnošću nakon 1918. i njezinu utjecaju na jezičnu asimilaciju gradišćanskih Hrvata. Gradišćansko-hrvatski jezik, koji su neki karakterizirali kao idiom koji se koristi samo „u kuhinji”, kao ‚kuhinjski jezik’, nije imao prestiž kao njemački jezik, a i pitanje obrazovanja na manjinskom jeziku bila je nedovoljno riješena tema. Crkva – u kojoj se dobro sačuvao hrvatski jezik – nije više bila nedvojbeni autoritet, a nove teritorijalne granice koje su sada dijelile nekadašnji zajednički „jezični otok” tumačile su se kao prijetnja i kao odgovorni čimbenici u smanjivanju jezičnih kompetencija (Manz, 1923, str. 1; i.h. (Ignac Horvat), 1923, str. 2). Nakon žustrih rasprava o mogućoj kodifikaciji, pravopisu i općem značenju jezika područje interesa usmjeravalo se prema obrazovnim temama poput dvojezičnog školstva, kompetenciji nastavnika i jezičnoj asimilaciji.

Ono što se može vidjeti iz različitih članaka i reakcija čitatelja onog doba kada je posrijedi jezična norma i standardizacija jezika jest difuzno razumijevanje samoga koncepta standardnog jezika u usporedbi s govornim dijalektima. Ignac Horvat, jedan od najistaknutijih književnika, jezičnih boraca i urednika toga doba, objavio je ujesen 1924. članak u tri dijela, u kojem reagira na kritike čitatelja Hrvatskih novina o jeziku, jer su se tužili da jezik novina ne odgovara onome kojeg oni i koriste u govoru. Horvat se suprotstavlja argumentu da urednici pišu nepoznatim jezikom, navodeći da očito svaki čitatelj očekuje da novine budu pisane na istom jeziku koji se koristi na kolokvijalnoj razini u nekom selu. Nadalje tvrdi da je glavni cilj novina zapravo proširivanje lokalnog hrvatskog jezika koji bi se, prema njegovoj zamisli, trebao izgraditi i razviti do polivalentne standardne varijante. Zanimljivo je da projekt „književni jezik” proglašava zajedničkim zadatkom svih zainteresiranih čitatelja, pozivajući ih na sudjelovanje: Svatko može uredništvu poslati popis riječi koje se nalaze u *Hrvatskim novinama*, a doživljavaju ih kao „strane” ili „nesvojstvene”. U zadnjem dijelu uzvraća optužbu, pitajući čitatelje kako oni zapravo govore, aludirajući na germanizme i interferencije iz njemačkog jezika koje koriste govornici hrvatskog jezika u Gradišću. (Horvat, 1924a; 1924b; 1924c).

Orijentaciju prema Zagrebu kao referentnoj točki o jezičnim pitanjima podupirali su mnogi intelektualci i učitelji koji su svoja stajališta izražavali upravo preko novina. Primjerice, u studenome 1928. u jednom se članku, ispod kojega se autor potpisuje samo kao „jedan učitelj”, zalaže za dosljednu jezičnu politiku *Hrvatskih novina*, odnosno za hrvatski jezik kakav se koristi u Zagrebu, pri čemu se jasno misli na standardni štokavski, a ne zagrebački kajkavski. Takva se argumentacija sve

češće potkrepljuje etničkom pripadnošću, naglašavajući da su gradišćanski Hrvati manjina, ali dio nadređenog hrvatskog etnosa (N.N., (Jedan učitelj), 1928., str. 1).

I Hrvatsko kulturno društvo (HKD), koje se počelo formirati nakon Prvoga svjetskog rata, a konačno je osnovano 1929. godine, već od osnivačke sjednice postavlja pitanje jezika u fokus svog interesa. Zastupnici naglašavaju da je očuvanje manjinskog jezika i suprotstavljanje asimilaciji jedan od glavnih ciljeva. U programu svog djelovanja Hrvatsko kulturno društvo već na drugome mjesto piše da im je cilj „usavršiti naš stari, simo doneseni jezik, urediti hrvatski pravopis (...)” (cit. po Dobrović, 1966., str. 46). Pozivanje na „naš stari” jezik može se tumačiti kao jača orijentacija prema lokalnoj čakavskoj varijanti, iako su neki zastupnici HKD-a zagovarali i preuzimanje štokavskoga standardnoga jezika.

Važno je napomenuti da su obje argumentacije, bilo da su zagovarale štokavski standard ili lokalni čakavski, deklarirali isti cilj – očuvanje „naroda”. No, taj „narod” kojega su akteri jezične politike međuratnog doba namjeravali očuvati i zaštititi od asimilacije znao se itekako pobuniti. Neprestano su tako slali pritužbe *Hrvatskim novinama*, optužujući urednike da prebrzo provode promjene i da pišu nerazumljivim jezikom. Katkad su se čitatelji čak žalili da se piše slovačkim jezikom. Nedostajalo je šire razumijevanje za nadregionalni jezik, bilo da je riječ o čakavskoj ili štokavskoj osnovici. Ignac Horvat nadovezao se na reakcije čitatelja i objavio u proljeće 1937. zabavni i poučni tekst, u kojem, koristeći se formom rasprave, daje riječ „narodu”, kroz likove seljaka Merte i Mare koji razgovaraju s urednikom. Mare utjelovljuje oštrog kritičara jezika koji se koristi u novinama, objašnjavajući da ga ne razumije jer se uglavnom koriste slovačke riječi, dok se njezin suprug Merte žali uredniku na Marino nerazumijevanje razlike govornog i pisanog jezika. Urednik pak odgovara objašnjenjem važnosti novina u jezičnom obrazovanju ljudi, čime Horvat nastoji protumačiti razlike kolokvijalnog i pisanog jezika, pitanje međugeneracijskog prijenosa jezika i važnosti čitanja. (i.h., (Ignac Horvath), 1937a; 1937b; 1937c; 1937d) Jezičnim se temama Horvat vraćao i u sljedećim godinama, primjerice u serijalu članaka pod nazivom „Jezikoslovne crte”. U ovim se tekstovima bavio, kako i naslov serije sugerira, raznim pitanjima vezanima za jezik i jezikoslovlje. Smatrao je da je nedostajalo jezičnog obrazovanja, što je nastojao promijeniti pišući u novinama. U svojim se člancima bavi raznim narječjima i dijalektima hrvatskoga jezika, objašnjava odabrane posuđenice i kako pravilno sastavljati rečenice (Horvat, 1940a; 1940b; 1940c, 1940d; 1940e; 1940f). Završava pozivom da se stvori književni jezik (Horvat, 1940g) – no njegove se želje još dugo nisu ispunile (vidi opširnije na ovu temu Tyran 2022).

Zaključak

Jezično pitanje bila je važna tema među gradišćanskim Hrvatima, osobito nakon Prvog svjetskog rata i povlačenja novih granica. Nekadašnja kulturna središta ostala su s „druge strane” granice iz austrijske perspektive, gdje se nakon 1921. godine našao najveći dio gradišćanskih Hrvata. Pitanje standardnog jezika, oko kojega su se suprotstavljali zagovornici dvaju različitih koncepata, nije konačno riješeno

tijekom međuratnog razdoblja, no sporovi unutar gradišćansko-hrvatske zajednice o jeziku i kodifikaciji bile su važne teme koje su se nadovezale na političke i društvene promjene. Pritom treba istaknuti da su se ta pitanja uglavnom diskutirala unutar same manjine i da nije bilo izraženog konflikta sa stanovništvom koji govori njemački, kako je to na primjer bio slučaj kada je riječ o slovenskoj manjini u Koruškoj. Rasprave o jezičnoj politici i etničkoj pripadnosti u međuratnom razdoblju snažno su utjecale na promišljanja o položaju i funkciji jezika. Nakon višedesetljetnih diskusija oko pitanja normiranja i standardnog jezika preusmjerilo se na kraju na kodificiranje lokalnog čakavskog jezika, koje se počelo sustavnije provoditi 80-ih i 90-ih godina prošlog stoljeća, a vrhunac je doživjelo 2003., kada je objavljena normativna gramatika gradišćansko-hrvatskog jezika.

LITERATURA

Baumgartner, G. (1991)

Der nationale Differenzierungsprozess in den ländlichen Gemeinden des südlichen Burgenlandes. In: A. Moritsch, Hrsg. *Vom Ethnos zur Nationalität. Der nationale Differenzierungsprozeß am Beispiel ausgewählter Orte in Kärnten und im Burgenland*. Wien; München: Verlag für Geschichte und Politik; R. Oldenbourg Verlag, 93-155.

Benčić, N. (1985)

Novine i časopisi gradišćanskih Hrvatov. Eisenstadt: Hrvatsko štamparsko društvo.

Benčić, N. (1995)

Pismo i književnost. U: Ivan Kampuš (ur.), *Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata*. Zagreb: Globus, 248-276.

Benčić, N. (1998)

Književnost Gradišćanskih Hrvata od XVI. stoljeća do 1921. Zagreb: Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu.

Benčić, N. (2017)

Miloradić. Život, djelo i poslovanje Mate Meršića Miloradića 1850.-1928. Eisenstadt/Željezno: samostalna publikacija.

Breu, J. (1970)

Die Kroatensiedlungen im Burgenland und den anschließenden Gebieten. Wien: Deuticke.

Dobrovich, I. (1923)

Jednak pravopis!. *Hrvatske novine*, 11.01.1923, 2.

Dobrović, I. (1966)

Odiseja Hrvatskoga kulturnoga društva u Gradišću. *Gradišće kalendar*, 45-57.

Ernst, A. (1987)

Geschichte des Burgenlandes. München: R. Oldenburg Verlag.

- Gal, S. (2006)
 Contradictions of Standard Language in Europe: Implications for the Study of Practices and Publics. *Social Anthropology* 14(2), 163-181.
- Henig, R. (1984)
Versailles and after. 1919-1933. London: Methuen & Co. Ltd.
- Horvat, I. (1924a)
 Kako to pišete?. *Hrvatske Novine*, 25.10.1924, 3-4.
- Horvat, I. (1924b)
 Kako to pišete?. *Hrvatske novine*, 01.11.1924, 3-4.
- Horvat, I. (1924c)
 Kako to pišete?. *Hrvatske novine*, 22.11.1924, 3.
- Horvat, I. (1940a)
 Jezikoslovne crtice. 1. Čakavsko-ikavsko narečje.. *Hrvatske novine*, 24.02.1940, 2.
- Horvat, I. (1940b)
 Jezikoslovne crtice. II. Značajnosti čakavskoga narečja. *Hrvatske novine*, 02.03.1940, 2.
- Horvat, I. (1940c)
 Jezikoslovne crtice. III. Štokavsko narečje. *Hrvatske novine*, 09.03.1940, 2.
- Horvat, I. (1940d)
 Jezikoslovne crtice. IV. O stilu i slaganju rečenic.. *Hrvatske novine*, 16.03.1940, 2.
- Horvat, I. (1940e)
 Jezikoslovne crtice. V. Tudsje riči u hrvatskom jeziku.. *Hrvatske novine*, 23.03.1940, 2.
- Horvat, I. (1940f)
 Jezikoslovne crtice. VI. Tudsje riči u hrvatskom jeziku.. *Hrvatske novine*, 30.03.1940, 2.
- Horvat, I. (1940g)
 Jezikoslovne crtice. Zaključna rič.. *Hrvatske novine*, 11.05.1940, 2.
- i.h. (Ignac Horvat), (1923)
 Naši pesimiste. *Hrvatske novine*, 05.05.1923, 1-2.
- i.h., (Ignac Horvat), (1937a)
 Po hrvatsku, po slovačku ili po nimšku? Ugodni razgovor od našega književnoga jezika. *Hrvatske novine*, 22.05.1937, 2-3.
- i.h., (Ignac Horvat), (1937b)
 Po hrvatsku, po slovačku ili po nimšku? Ugodni razgovor od našega književnoga jezika. *Hrvatske novine*, 29.05.1937, 2.
- i.h., (Ignac Horvata), (1937c)
 Po hrvatsku, po slovačku ili po nimšku? Ugodni razgovor od našega književnoga jezika. *Hrvatske novine*, 12.06.1937, 3.
- i.h., (Ignac Horvat), (1937c)
 Po hrvatsku, po slovačku ili po nimšku? Ugodni razgovor od našega književnoga jezika. *Hrvatske novine*, 19.06.1937, 2-3.

- Kinda-Berlakovich, A. Z. (2005)
*Die kroatische Unterrichtssprache im Burgenland. Bilinguales
 Pflichtschulwesen von 1921-2001.* Wien: LIT Verlag.
- MacMillan, M. (2001)
Peacemakers. The Paris Conference of 1919 and Its Attempts to End War.
 London: John Murray.
- Manz, V. (1923)
 Naš mili materinski jezik. *Hrvatske novine*, 14.04.1923, 1-2.
- Mersich, (M.) (1923)
 Ništo o pravopisu! (addendum). *Hrvatske novine*, 17.03.1923, 1-2.
- Murber, I. (2021)
*Grenzziehung zwischen Ver- und Entflechtungen. Eine Entstehungsgeschichte
 Deutsch-Westungarns und des Burgenlandes.* Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- N.N., (Jedan učitelj) (1928)
 Naš jezik. *Hrvatske novine*, 03.11.1928, 1.
- Rásky, B. (2008)
 Vom Schärpen der Unschärfe. Die Grenze zwischen Österreich und Ungarn
 1918 bis 1924. In: H. Konrad & W. Maderthaler, Hrsg. ... *der Rest ist
 Österreich. Das Werden der Ersten Republik. Band I.* Wien: Carl Gerold's
 Sohn Verlagsbuchhandlung, 139-158.
- Reiter, I. (2003)
 Nationalitäten-, Minderheiten-, Volksgruppenrecht. Zur Rechtsstellung der
 autochthonen Ethnien in Österreich von 1848 bis in die Gegenwart. In: R.
 Rindler Schjerve & P. H. Nelde, Hrsg. *Der Beitrag Österreichs zu einer
 europäischen Kultur der Differenz. Sprachliche Minderheiten und Migration
 unter die Lupe genommen.* St. Augustin: Asgard, 11-76.
- Schlag, G. (2001)
 „Aus Trümmern geboren...“ *Burgenland 1918-1921.* Eisenstadt:
 Burgenländisches Landesmuseum.
- Tomšich, (K.) (1923)
 Ništo od pravopisa!. *Hrvatske novine*, 17.03.1923, 1-2.
- Tyran, K. K. (2015)
*Identitäre Verortungen entlang der Grenze. Verhandlungen von Sprache und
 Zugehörigkeit bei den Burgenländischen Kroaten.* München, Berlin, Leipzig,
 Washington/D.C.: Biblion Media.
- Tyran, K. K. (2022)
 Im Spannungsfeld von Mehrsprachigkeit und Variantenvielfalt: Sprach-
 politische Positionen zum Kroatischen im Burgenland am Beispiel Ignac
 Horvats. *Zeitschrift für Slawistik* 67/4. Berlin: De Gruyter 2022: 511-533.
- Weitz, E. D. (2008)
 From the Vienna to the Paris System: International Politics and the Entangled
 Histories of Human Rights, Forced Deportations, and Civilizing Missions.
American Historical Review, December, 1313-1343.